

AVRUPA BİRLİĞİ

İKT401U

KISA ÖZET

1.ÜNİTE Avrupa Birliği'nin Bütünleşme Teorisi

GİRİŞ

Avrupa'nın birleştirilmesine yönelik fikirlerin ortaya çıkışını, Eski Yunan'a kadar götürmek mümkün olsa da birleşik bir Avrupa'nın yaratılması kavramının ilk kullanılmaya başlaması Ortaçağ'a rastlamaktadır. Daha sonraki dönemlerde de **Birleşik Avrupa** kurulması yönünde pek çok görüş ileri sürülmüşse de bu düşünceler 19. yüzyıla gelinceye kadar pratiğe yansımamıştır. Avrupa devletlerinin birleştirilmesine yönelik bir Avrupa Birliği'nin (AB) oluşturulması düşüncesi gerçek anlamda 19. Yüzyılda şekillenmiştir. 1819 yılında Prusya'da dâhili ticarete ilişkin engellerin kaldırılması ve 1834 yılında Alman devletleri arasında Gümrük Birliğinin kurulması, Avrupa bütünleşmesi konusunda ileride atılacak adımlara örnek teşkil etmiştir.

Bu çerçevede Avrupa'da birlik ve bütünleşme fikirleri üç dönem etrafında ele alınacaktır:

- İlk bölümde Avrupa'da düşünsel anlamda birlik yaratılması fikirleri Dante ve Pierre Dubois dönemlerinden başlayarak 19. Yüzyıla kadar getirilecektir,
- İkinci bölümde ise 1819-1945 arasında Avrupa'da birlik ve bütünleşme arayışları detaylı şekilde ele alınacaktır.
- Son bölümde ise İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa bütünleşmesi yolundaki gelişmeler incelenecektir.

“Bölgesel bütünleşmenin nedenleri nelerdir,” “ulus devletler siyasal ve ekonomik bütünleşmeye neden ihtiyaç duyarlar” gibi soruların cevabı **barışın sürdürülebilir kılınmasıdır**.

ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ

AB kurumlarıyla, hukukuyla, politikalarıyla, müktesebatıyla günümüzde uluslararası politikanın oldukça önemli bölgesel ve küresel aktörlerinden biridir. Bununla beraber, AB'nin fikrî temelleri yüzyıllar öncesine dayanmaktadır. Yine AB'nin bütünleşme aşamaları 1950'lerden günümüze, zaman zaman aksayarak olsa da evrilerek gelişmiştir.

Ulus-Devlet ve Uluslararası Örgütler

Ulus-devletlerin ekonomik, siyasal, kültürel ve askeri alanlarda birbirleriyle gerçekleştirdikleri işbirlikleri genel olarak kendi aralarında oluşturdukları örgütlenmeler, diğer bir deyişle **uluslararası örgütler** şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu tür örgütlenmelerde kararlar katılımcı aktörlerin, yani ulus-devletlerin doğrudan kendilerince alınır. Buna göre, uluslararası örgütlerin katılımcılarının onaylamadıkları bir kararın alınması mümkün değildir. Söz konusu alandaki bir diğer işbirliği süreci olan **bütünleşme** kavramı ise egemen devletlerin bir arada yeni bir siyasal, ekonomik, sosyal veya kültürel alanda bir birlik meydana getirmeleri şeklinde açıklanabilir.

Uluslararası İşbirliği ve Örgütlenmeye Teorik Yaklaşımlar

Bu anlamda **ulus-üstü yönetim** biçimleri, karşılıklı çıkarları hakkında devletlerin ortak eylem ve işbirliği yapmasına olanak tanıyan bir yönetim kavramıdır. Bu bakımdan ulus üstüçülük, ulus devletin otoritesinden daha üstün ve iradesini ulus-devlete kabul ettirebilme kapasitesine sahip bir otoritenin varlığına işaret etmektedir. 18. yüzyıldan itibaren ulus-üstü organizasyonlar için de telaffuz edilir olmuştur. Bu bakımdan federalizm, belirli bir coğrafyadaki ülkeler arasındaki işbirliği ve yakınlaşma süreçleri anlamına gelen **bölgeselleşme** kavramı açısından da ele alınmaktadır. Bu yönüyle de federalizm, bölgesel bütünleşme konusunda ortaya konulan ilk teoridir.

AB bütünleşmesi açısından federalizm, AB üyeleri arasında tam bir bütünleşme konusunda istekli ve umutlu olduğu için “iyimserlik” (optimism) yaklaşımı olarak da nitelendirilmekte ve federalistler de “iyimserler” olarak adlandırılmaktadır. Bu yaklaşıma eleştiri ise **hükümetler arasıncılık** (intergovernmentalism) üzerinden gelmektedir. Hükümetler arasıncılık, genelde ulus üstüculük yaklaşımına ve özelde de federalizme karşı bir söylemdir. Avrupa bütünleşmesine olumsuz ve umutsuz yaklaşımı açısından “kuşkuculuk” (**Eurosepticism**) veya “kötümserlik” (pessimism) olarak da ifade edilen bu bakış açısı, AB bütünleşmesinin ulus-devletin egemenliğini zayıflattığı, bu nedenle bütünleşmenin yavaşlatılmasını, durdurulmasını ve bazen de bu süreci bitirecek adımların atılmasını desteklemektedir.

DÜŞÜNSEL ANLAMDA AVRUPA’DA BİRLİK VE BÜTÜNLEŞME

Birleşik Avrupa’nın kurulması çerçevesinde görüşler belirten ilk düşünürler, Dante (Durante degli Alighieri) ve Pierre Dubois olmuştur. 310 yılında kaleme aldığı Monarchia başlıklı yapıtında “birlikten” söz eden Dante’ye göre, Avrupa’da savaşların önlenmesi ve Roma’nın yeniden canlandırılması bu kıtada tek bir yönetimin kurulmasıyla gerçekleştirilebilecekti. 14. yüzyılda Pierre Dubois dönemin prensliklerine yaptığı birlik çağrısında ise ortak bir konseyin kurulması ve prenslikler arasındaki bütün uyumsuzlukların çözümünde bu konseyin aracı olmasını önermiştir.

Dinsel Düşünce İle Avrupa’da Birlik ve Bütünleşme Fikirleri Arasındaki İlişki

Avrupa’nın kendini algılayışı olarak Hıristiyanlık, **15. ve 16. yüzyıllarda** yani Rönesans boyunca da dönemin anahtar fikri konumunda olmuştur. Bu dönemde düşünsel anlamda “Avrupa’da birlik ve bütünleşme” kavramları yine Hıristiyan cumhuriyet, Hıristiyan birliği ve Hıristiyan dünya, “Batı Avrupa” da Roma Katolik kilisesine ait insanların kilisesi olarak anılmıştır. Ayrıca, 17. Yüzyıla kadar Avrupa ve Hıristiyanlık kavramlarının, birbirlerinin yerine kullanılan kavramlar olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, Doğu Avrupa Ortodoks kilisesi ve diğer Hıristiyanlar bu birlikten dışlanmış ve din Batı birliğinin temeli olarak görülmüştür.

Ortaçağ sonrası dönemde Avrupa’da ulusal monarşiler, kent devletleri ve Kutsal Roma İmparatorluğu arasında yapılan savaşlar ve imzalanan barış antlaşmaları sırasında Avrupalıların birlikteliği ve örgütlenmeleri tekrar gündeme getirilmiştir. Fransa ile İngiltere arasında bir daha savaş yaşanmaması yolundaki çabalardan ilham alan *William Penn*’in 1693’te yazdığı “Avrupa’nın Şimdiki ve Gelecekteki Barışı Üzerine Deneme” başlıklı kitap, bu döneme ait bir Avrupa örgütlenmesi planıdır. Benzer şekilde, 1713 yılında Avrupa örgütlenmesi teklifinde bulunan Fransız Katolik *Charles-Irénée Castel de Saint-Pierre (abbé de Saint-Pierre)*, “Avrupa’da Kalıcı Barışın Sağlanması İçin Bir Proje” başlıklı eserinde bu örgütlenmenin Hıristiyan devletleri kapsamının şart olduğunu ileri sürmüştür.

Aydınlanma ve Sanayi Devrimi Dönemlerinde Avrupa’da Birlik ve Bütünleşme Fikirleri

18. yüzyıl ise modern ve uygar kavramlarıyla kendisini tanımlayan Avrupa’nın dünyanın yeni merkezi olarak ortaya çıktığı bir dönemdir. Söz konusu dönemde Avrupa kendini; akılcılık, bilim ve hürriyetin üstünlüğü kavramları ile özdeşleştirmiştir. **Sanayi Devrimi ve Fransız Devrimi**’nin düşünsel altyapısı da bu çerçevede oluşmuştur. İngiltere’de 18. Yüzyılın ikinci yarısında sanayi devriminin başlaması ve bütün Kuzeybatı Avrupa’ya yayılması, Avrupa’nın yeni kimliğinin belirleyici unsuru olmuştur. Avrupa’nın köklü ekonomik, politik ve sosyal alanda değişimi sanayi devrimi ile ivme kazanmış, özellikle üretilen sanayi mallarına pazar yaratma fikri önemli bir itici güç olmuştur. Bu bağlamda ilk olarak 1786 yılında, Fransa ile İngiltere

arasında bir ticaret anlaşması imzalanmıştır.**Yeniçağ** ile Batı Avrupa'da gelişen ulus-devlet olgusu, 19. yüzyılda tüm Avrupa'ya yayılmıştır. Ortak bir kimlik bilincinin oluşturulmasında dinin önceliğini yıkan **ulusçuluk**, ortak kimlik yaratılmasında en belirleyici unsur olmuştur. Kıta Avrupası'nda bir tür "Avrupa Birliği" oluşturulması fikri de, Fransız Devrimi'nin yarattığı etkilerden olan ulus-devletlerin güçlenmesi süreciyle eş zamanlı olarak gelişmiştir.

1819 -1945 ARASI AVRUPA'DA BİRLİK VE BÜTÜNLEŞME ARAYIŞLARI

Avrupa'nın bütünleşmesine yönelik planlar, 19. yüzyıla kadar sadece düşünceden ibaret kalmıştır. 19. yüzyılın başlarında gerçekleşen iki ayrı birleşme hareketi ise Avrupa bütünleşmesi konusunda ileride atılacak adımlar için örnek teşkil etmiştir. Bunlardan ilki 1819'da Prusya'da Maasen Tarifesi'nin kabulüyle iç ticaret engellerinin ilk kez kaldırılmasıdır. İkincisi ise 1834 yılında Alman devletleri arasında Gümrük Birliği'nin (*Zollverein*) kurulmasıdır.19. yüzyılın ortalarında Almanya'da ve İtalya'da yaşanan bu bütünleşme çabaları ünlü Fransız edebiyatçı *Victor Hugo*'ya da esin kaynağı olmuştur.

Avrupa'da Federal Düşüncenin Gelişimi

Böylece, Avrupa devletlerinin birleştirilmesine yönelik bir AB düşüncesi gerçek anlamda 19. Yüzyılda şekillenmiştir. Bu şekillenme ise bir siyasi bütünleşme ve örgütlenme modeli olan **federalizm** ve onun vücut bulmuş hali olan **federasyon** biçiminde tezahür etmiştir. Yukarıda açıklandığı üzere, federalizm ulus-devletin uluslararası sorunları çözmekte yetersiz kaldığı tezini savunarak, uluslararası sistemde özellikle de bölgesel anlamda kalıcı barışın ancak anayasal bir düzen eksenindeki federal karakterli bir oluşumun varlığı ile sağlanabileceğini iddia etmektedir. Federalizm, Birinci Dünya Savaşı'ndan büyük yara alarak çıkmış Avrupa'da yeni bir savaşın nasıl önlenileceği ve barışın yeniden nasıl tesis edilebileceği üzerinde durmuş; bunun cevabını da "en yüksek düzeyde bütünleşme" fikrinde bulmuştur.

Nitekim 1924 yılında **Pan-Avrupa Hareketi** kurulmuştur. Hareket, federalist kimliğe sahip Avrupa'da "barış için birleşme" çabalarının başında gelmektedir. Kutsal Roma İmparatorluğu'nu yeniden kurmayı hedefleyen Avusturyalı siyasetçi ve filozof Kont *Richard von Coudenhove-Kalergi* 1923'de yayınlanan *Pan Europa* başlıklı kitabında, Fransa ve Almanya'yı merkez alan, İngiltere ve Rusya'yı ise dışarıda bırakan federal bir Avrupa öngörmektedir.*Kalergi*'nin önderliğindeki federalist Pan-Avrupa Hareketi; 26 üye devletin temsilcilerinin katılımıyla bir Temsilciler Konferansı oluşturulmasını, üye devletlerarasındaki ihtilafların anlaşmalarla giderilmesini, İngilizcenin resmi dil olmasını ve bir gümrük birliği tesis edilerek Avrupa Federasyonu Anayasası hazırlanmasını öngörmüştür.

1930'larda Avrupa'da yükselen faşizm ile giderek artan istikrarsızlık ve yayılmacılık hem Avrupa bütünleşmesi çabalarını tehdit etmekte hem de Avrupa'yı yeni bir dünya savaşına itmekteydi. Buna karşın savaş tehlikesi, faşist saldırılarla yüz yüze gelen Avrupa'daki demokratik ulusları güçlendirebilecek bir unsur olarak federalizme ilginin artmasına da yol açmıştır. Öyle ki Avrupa ülkeleri arasında siyasal bütünleşme fikrine en soğuk bakan İngiltere'de bile federalizm yanlısı görüşler savunulmuştur.

İşlevselcilik

Bir uluslararası bütünleşme teorisi olarak **işlevselcilik** (Fonksiyonalizm), toplumlararasındaki ve devletlerarasındaki ekonomik, siyasal, kültürel ve askeri ilişkilerin sürekli olarak ilerlediğini savunmaktadır. Yaklaşımın en önemli temsilcisi olan **David Mitrany** de bu duruma işaret ede-

rek, bütünleşmenin temel mantığının bütünleşme sürecine dâhil olacak ulusal aktörler arasında bir ağ örmek ve ihtiyaç duyulanların ve çıkarların teminini bu yolla birlikte sağlamaktır.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI AVRUPA BÜTÜNLEŞMESİ

İkinci Dünya Savaşı, gerek mağlup gerekse galip ülkelerde büyük tahribata yol açmıştır. Bu bakımdan, savaş sonrası Avrupa'nın karşı karşıya kaldığı temel sorunların ortaya konulması, Avrupa bütünleşmesi ve AB'nin oluşumu açısından son derece önemlidir. Savaşın hemen sonrasında Batı Avrupa'nın ekonomik, siyasi ve güvenlik olmak üzere bazı temel öncelikleri bulunmaktaydı. Bu öncelikler şöyle özetlenebilir:

- Avrupa ekonomisinin yeniden güçlendirilmesi,
- Almanya'nın ve hegemonya iddiasıyla ortaya çıkabilecek bir başka Avrupa devletinin bütün Avrupa'yı güç ve şiddet yoluyla ele geçirmeye yönelik politikalarının engellenmesi,
- SSCB'nin yayılmacı politikasının engellenmesi,
- Siyasi ve ekonomik açıdan güçlü bir konuma gelebilmek ve SSCB ile ABD'nin ardından üçüncü bir güç olabilmek için Avrupa'da siyasi bir birlik oluşturulması.

Savaş Sonrasında Avrupa'da Birlik Oluşturma Düşünceleri

İkinci Dünya Savaşı'nın enkazı üzerinde kurulacak yeni Avrupa'da barış ve istikrarı sürekli kılmak için ulaşılmak istenen temel hedef, ulus devletlerarasındaki tehlikeli rekabetin ve milliyetçiliğin aşılmasını sağlayacak yeni bir ulus-üstü siyasi düzenin kurulmasıydı. Fransa'nın Devlet Planlama Müsteşarı **Jean Monnet**'ye göre bu proje, "devletlerarasında bir koalisyon oluşturmak değil; toplumlar arasında bir birlik kurmak" düşüncesiydi.

Savaş Sonrasında Federalizm Söylemleri

Federalizm açısından bu dönemin ilk somut bütünleşme girişimi, 1946 yılında kurulan **Avrupa Federalistler Birliği** olmuştur. Bu Birlik savaş sonrası yeniden ayağa kalkmanın ancak Avrupa'nın bütünleşmesi ile gerçekleşebileceğini savunmuş ve bu doğrultuda federalizm fikrini ön planda tutmuştur. Yukarıda değinilen devletlerarasındaki fikir ayrılıklarının yanı sıra, Avrupa'nın örgütlenme girişimlerinde bir diğer sorun ise İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'da iki ayrı bloğun ortaya çıkmış olmasıydı. Bu dönemde Batı Avrupa bütünleşmesinin önemli kilometre taşlarından biri, **Winston Churchill**'in Zürih'te yaptığı 19 Eylül 1946 tarihli konuşmasıdır.

İngiltere ve Fransa'nın savunma amaçlı olarak 9 Mart 1947'de **Dunkirk Antlaşması**'nı imzalaması, Churchill'in teklifinin ilk somut göstergesi olmuştur. Bu aşamada ikinci girişim ise **Avrupa Kongresi**'dir. Avrupa bütünleşmesi konusunda çalışanlar; Uluslararası Birleşik Avrupa Hareketi Komitesi şemsiyesi altında, Hollanda'nın Lahey kentinde 7-11 Mayıs 1948 tarihleri arasında Avrupa Kongresi'ni toplamışlardır. 16 ülkenin hükümet-dışı kuruluşlarından yaklaşık bin delegeyi bir araya getiren Avrupa Kongresi'nde bir Avrupa federasyonu oluşturma fikrinden yola çıkılarak kurumlar, parasal birlik ve insan hakları sözleşmesi konuları gündeme gelmiştir. Toplantıya Winston Churchill başkanlık etmiştir. **Lahey Kongresi** olarak da adlandırılan bu kongre, savaş sonrasındaki Avrupa hareketinin zirve noktası olmuştur.

Kongreye katılanlardan bazıları, Avrupa ülkelerinin yakın geçmişteki ilişkilerinin radikal bir yeni düzeni çağrıştırdığına inanan federalistlerdi. Yukarıda da dile getirildiği gibi başta Alteiro Spinelli gibi federalistler, federalizmi başta milliyetçilik olmak üzere Avrupa'nın sorunlarından

kurtulması için bir çare olarak görüyorlardı. Spinelli birliğin bir “bing bang” ile kurulması yaklaşımındaydı.

Güvenlik Toplumu

Bu aşamada, Karl Deutsch tarafından 1957 yılında ortaya atılan **Güvenlik Toplumu** yaklaşımına değinmek yerinde olacaktır. Deutsch devletlerarasında salt ekonomik boyutlu bütünleşme sürecinin, uluslararası politikada temel amaç olan savaşın önlenmesi için yeterli olmayacağını iddia etmektedir. Uluslararası örgütlerin ve mekanizmaların ortaya çıkışını daha çok teknik ihtiyaçlara ve alanlara indirgediğini düşündüğü İşlevselciliği eleştiren Güvenlik Toplumu yaklaşımı, uluslararası örgütlerin ve mekanizmaların ortaya çıkışında ve savaşın önlenmesinde devletlerarasında ortak kimlik öğelerinin ve ortak değerlerin geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Yeni İşlevselcilik

Avrupa bütünleşmesinin teorik arka planıyla ilgili açıklayacağımız diğer yaklaşım ise **Yeni İşlevselcilik** (Neo-Fonksiyonalizm) olacaktır. Yeni İşlevselcilik, **Ernst B. Haas** tarafından kaleme alınan ve ilk kez 1958’de yayınlanan *The Uniting of Europe: Political, Social, and Economic Forces, 1950-1957* başlıklı kitapta ortaya atılmıştır. Haas’ın bu çalışmadaki temel amacı, Avrupa bütünleşme sürecini açıklayabilmek olmuştur. **Joseph Nye** ve **Leon Lindberg** de Yeni İşlevselcilik yaklaşımının önemli temsilcileridir. Haas’ın yaklaşımını daha ileriye taşıyan Lindberg, siyasal bütünleşme için gerekli olan şartları tanımlayarak kolektif karar verme sistemi üzerinde durmuştur.

Avrupa Bütünleşmesinin Geleceği

AB üyesi ülkeler arasında Avrupalılık, Avrupa kimliği ve AB konuları ülkeden ülkeye farklılık göstermekte, AB’nin ve Avrupa kimliğinin algılanışı birbirinden farklılık arz etmektedir. Örneğin her ne kadar bugün itibarıyla AB şemsiyesi altında Bir araya gelmiş olsalar da yaşadıkları siyasi tecrübeler bakımından İngiltere, Fransa ve Almanya Avrupa’yı, Avrupa kimliğini ve AB’yi farklı algılamaktadırlar. İngiltere, İrlanda, Polonya, Fransa ve Yunanistan gibi üye ülkelerde de vatandaşların kendilerini (“AB vatandaşı” olarak görmekten ziyade) ulusal kimlikleriyle tanıdıkları ve ülkeleriyle aralarında güçlü bir bağ hissettikleri anlaşılmaktadır.

İngiltere ve Brexit Süreci

İngiltere AB’nin güçlü bir siyasi bütünleşme olmadan geniş bir serbest ticaret bölgesi olarak gelişmesi görüşünü benimsemektedir. Bu çerçevede İngiltere; AB’nin daha Anglosakson, daha neo-liberal bir yapıya dönüşmesini destekleyerek AB bütünleşme modelini daha gevşek, ama daha geniş alanda varlık gösterecek bir ekonomik birlik haline dönüştürme gayretindedir. Hatta İngiltere daha da ileri giderek, 23 Haziran 2016’da gerçekleştirdiği referandumla AB’den ayrılma yolunda adım atmıştır. Referandumda oy kullananların %51.9’u İngiltere’nin AB’den ayrılması yönünde tercihte bulunmuşlardır.

“Avrupa Birleşik Devletleri” Tartışması

AB, dünya tarihindeki en başarılı bütünleşme süreci olma özelliğini halen taşımaktadır. Fakat üye devletlerin AB’nin başkenti Brüksel’e egemenlik yetkilerini tamamen devretmeye halen hazır olmadıkları da ortadadır. Bu da bize ülkelerin tarihsel, ekonomik, siyasal ve kültürel açıdan belirgin farklı kimlikler taşıdığı Avrupa’da bir “Avrupa Birleşik Devletleri” yaratmanın o kadar da kolay olmadığını göstermektedir.

Bu Özetin tamamını,Çıkmış Sorularını,Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/avrupa-birligi-ady212u?search=%C4%B0KT401U>